

Krzysztof Kowalczyk

Przedstawienie sceniczne, jako metoda pracy z tekstem biblijnym

Tematem niniejszej pracy jest jedna z form pracy z tekstem biblijnym, jaką jest przedstawienie sceniczne na podstawie tekstu Pisma świętego.

Kościół Katolicki prowadząc działalność katechetyczną korzysta z wielu różnych metod sięgając również po narzędzia parateatralne, aby dotrzeć z Dobrą Nowiną do wszystkich ludzi w każdym wieku: do dzieci, młodzieży, a także do ich rodzin. Katecheza i teatr posługują się podobną metodą, a mianowicie: wchodzi w relację z odbiorcą, przekazują określone treści, pobudzają do refleksji. Nic zatem dziwnego, że już bardzo wcześnie katecheza skorzystała z możliwości, jakie niesie ze sobą teatr. Za pośrednictwem teatru religijnego, który swoje inspiracje czerpie z Pisma Świętego, chrześcijaństwo mogło w nowy sposób przez słowo, gest oraz muzykę, dotrzeć z Dobrą Nowiną do dzieci, młodzieży i dorosłych, pomagając im w odkrywaniu pełni życia chrześcijańskiego. To zadanie realizowano poprzez różne formy teatralne: dramat liturgiczny, misteria czy jasełka. Do naszych czasów dotarły one w różnych i zmienionych formach, chociaż swój złoty okres osiągnęły już w średniowieczu, a ich genezy możemy doszukiwać się już w pierwszych wiekach, na samym początku chrześcijaństwa¹.

Wszystkie wspomniane wyżej formy pełniły funkcję katechetyczną. Dzięki temu, że potrafiły dostosować przekaz do odbiorców w różnym wieku i różnej pozycji społecznej Kościół mógł głosić Dobrą Nowinę i nie tylko przyciągać uwagę widzów, ale przede wszystkim pobudzać do refleksji, przybliżając treści ewangeliczne prowadzące do Chrystusa². Teatr stawał się swoistym wychowawcą, oddziałującym na odbiorców, wychowując do świętości życia, poprzez kształtowanie postaw moralnych i pogłębianie życia duchowego³.

Teraz pokrótce zostaną zaprezentowane dawne formy teatru religijnego. „Dramat liturgiczny” to widowiska, których treść opierała się na wydarzeniach ze Starego i Nowego Testamentu. Wykorzystywano w nich także apokryfy, legendy chrześcijańskie lub homilie⁴. Jego źródła należy poszukiwać już w pierwszych wiekach chrześcijaństwa w Jerozolimie, gdzie w formie udramatyzowanej liturgii odgrywano wydarzenia związane z życiem Chrystusa.

¹ Por. R. Chrzanowska, *Teatr w służbie katechizacji*, Kraków 2017, s. 109.

² Por. R. Chrzanowska, *Teatr w służbie katechizacji*, Kraków 2017, s. 109.

³ R. Chrzanowska, *Teatr w służbie katechizacji*, Kraków 2017, s. 109.

⁴ Por. A. Wolański, *Dramat liturgiczny*, Wrocław 2005, s. 7–8.

Teksty były umieszczane w księgach liturgicznych, np. mszałach czy ceremoniałach i podzielone tematycznie pod względem treści na: bożonarodzeniowe, wielkotygodniowe i wielkanocne⁵.

Odrębną grupę średniowiecznych przedstawień stanowią „misteria”. To pochodzące ze średniowiecza przedstawienia związane z wydarzeniami pasyjnymi: męki, śmierci i zartwychwstania Jezusa Chrystusa. W tym temacie warto wspomnieć o obchodach pasyjnych Wielkiego Tygodnia w Kalwarii Zebrzydowskiej. Od XVII wieku nabrały one charakteru misterium męki Pańskiej, do którego został opracowany scenariusz. Widowisko to trwa od Niedzieli Palmowej do Wielkiego Piątku⁶.

Kolejną formą teatralną były misteria bożonarodzeniowe. W naszej ojczyźnie szczególnie popularne w formie jasełek. Według Tomasza z Celano jasełka wywodzą się z Umbrii, gdzie w grocie nieopodal Greccio św. Franciszek w 1223 roku przygotował pierwszą inscenizację szopki, połączoną z medytacją, po której na żłobie sporządzono ołtarz i odprawiono Eucharystię⁷.

Warto jeszcze dodać że z okresem bożonarodzeniowym wiąże się jeszcze jedna forma teatralna tzw. „Herody”. Popularne szczególnie na wsiach, krótkie przedstawienie ludowe odgrywane przez grupy kolędnicze. Treść przedstawienia opiera się na fragmencie Ewangelii (Mt 2, 16-19) opisującym rzeź niewińców i śmierć króla Heroda Wielkiego. Główny wątek dramatyczny ma cechy moralitetu – ukazuje walkę dobra ze złem⁸.

Współcześnie (oczywiście przed wybuchem pandemii i ogólnymi zakazami zgromadzeń) bardzo popularne i dobrze odbierane przez społeczeństwo są jasełka organizowane przez dzieci i młodzież w szkołach i parafiach. Ich głównym zadaniem jest przybliżanie tajemnicy wcielenia Syna Bożego i obok funkcji katechetycznej pełnią rolę ewangelizacyjną. W jednym z przedszkoli w Lublinie opisano to następująco: „Jak ważny dla dzieci, ich rozwoju wiary i tożsamości chrześcijańskiej jest udział w takim wydarzeniu jak jasełka, podkreślają też rodzice maluchów. – Cały dom od dawna żyje historią Bożego Narodzenia. Dzieci opowiadają o próbach, uczą się ról, zadają pytania. Tym samym cała

⁵ Por. P. Towarek, *Średniowieczny dramat liturgiczny i jego oddziaływania na współczesną liturgię Kościoła*, „*Studia Elbląskie*” 9 (2008), s. 101–111.

⁶ Por. M. Rudyk, Sanktuarium pasyjno-maryjne w Kalwarii Zebrzydowskiej, <http://kalwaria.eu/strona/powstanie-i-rozwoj-misteriow-kalwaryjskich> (dostęp: 13.03.2021).

⁷ Por. G. Montorsi, *Św. Franciszek z Asyżu w świetle pism i pierwszych biografii*, Kraków 1990, s. 11.

⁸ Por. Wojciech Kaczmarek, *Herody* [w:] *Encyklopedia katolicka*, tom 6, Lublin 1993, s.

rodzina uczestniczy w przygotowaniach do świąt. Gdyby nie dociekliwość naszych dzieci, pewnie sami nie zastanawialibyśmy się nad sensem i znaczeniem świąt, obecnością ludzi prostych w stajence czy nad przybyciem mędrców. Dzięki dzieciom czujemy się lepiej przygotowani do świętowania narodzin Jezusa⁹. Wypowiedź ta pozwala zauważyć, iż przedstawienia teatralne, angażują nie tylko dzieci i młodzież, lecz całe rodziny, skłaniając do refleksji nad własnym przeżywaniem wiary.

Znany i ceniony katechetyk - Wincenty Okoń zauważa, iż „granie roli scenicznej umożliwi młodzieży szkolnej przeżycie cudzych doznań i uczuć, spojrzenie na świat ze stanowiska innych osób, a przez to wzbogacenie własnej osobowości i przezwycięzenie własnych niedostatków charakteru”¹⁰. Poprzez grupę przygotowującą przedstawienie możemy uzyskać podwójne oddziaływanie wychowawcze. Jedno skierowane do wewnątrz, czyli na członków zespołu, ale również na zewnątrz – obejmując środowisko, w którym grupa funkcjonuje oraz publiczność¹¹.

Katecheta powinien dołożyć wszelkich starań, aby czas przygotowania przedstawienia był dla uczniów nie tylko momentem rozwoju artystycznego, ale również duchowego, p przez rozwijanie wrażliwości religijnej i stylu życia według zasad ewangelicznych¹². Czas bycia w zespole teatralnym winien być dla młodego człowieka okresem wzrastania, konfrontowania własnej wiedzy i doświadczeń z rzeczywistością¹³.

Ważną kwestią jest dobór repertuaru, powinien od odpowiadać wiekowi i możliwościom kognitywnym wychowanków. Z drugiej strony nie może on przedstawiać treści ewangelicznych naiwnie i natarczywie. Najlepszym rozwiązaniem jest taki dobór, aby sami uczniowie chętnie utożsamiali się z postaciami, jakie mają odgrywać. Dzięki temu uczniowie sami będą się rozwijać i dodatkowo lepiej będą mogli przekazać publiczności to co piękne i dobre w wymiarze ogólnoludzkim¹⁴.

Czas przygotowywania przedstawienia sprzyja poznawaniu nowych osób i zacieśnianiu już powstałych relacji, przez co wpływa pozytywnie na młodego człowieka i

⁹ *Jaselka ze św. Franciszkiem*, „Gość Niedzielny”, <http://lublin.gosc.pl/doc/2886537>, (dostęp: 13.03.2021).

¹⁰ Por. W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2007, s. 417

¹¹ Por. M. Klas, *Teatr dzieci i młodzieży w świetle zadań wychowawczych naszej szkoły*, w: *Teatr młodzieży*, red. I. Słońska, Warszawa 1970, s. 59.

¹² Por. J. Górniewicz, *Edukacja teatralna dzieci w placówkach kulturalno-oświatowych*, Warszawa 1990, s. 8.

¹³ Por. H. Wrońska, *Znaczenie wychowawcze grup szkolnych*, „*Pedagogika Katolicka*” 3 (2008), s. 73–88.

¹⁴ Por. J. Bąk, *Teatr – wyzwanie ewangelizacyjne dla katechezy*, w: *Dzisiejszy katechizowany – stan aktualny i wyzwania*, red. J. Stala, Kraków 2002, s. 304–306.

pozwała mu rozwijać wiele pożądanых cech, takich jak: umiejętność komunikacji, odpowiedzialność, empatia, uczciwość, pracowitość, rzetelność¹⁵.

Jednak nie należy zatrzymywać się jedynie na samych uczniach, lecz wykorzystać również ten okres, aby dotrzeć do środowisk, z których pochodzą (rodzina, szkoła, parafia). Współdziałanie rodziców przy wykonaniu kostiumów, dekoracji, oprawy muzycznej stanie się okazją, aby katecheta mógł lepiej ich poznać a dzięki temu kontaktowi nawiązać relacje w celu współpracy w kształtowaniu dziecka oraz w zaszczepianiu mu wartości ewangelicznych. Może również sam zweryfikować swój stosunek do wiary, do Chrystusa¹⁶.

Sobór Watykański II w Dekrecie o środkach społecznego przekazywania myśli (DSP) udziela kilku wskazówek, które warto przytoczyć w kontekście pracy nad tekstem biblijnym w teatrze: „przy użyciu odpowiednich form dramatycznych można przez te środki ukazać i uwypuklić wspaniałość prawdy i dobra, by jednak środki te nie przyniosły duszom szkody raczej niż pożytku, niech będą jak najściślej podporządkowane zasadom moralnym, szczególnie, gdy chodzi o sprawy wymagające należytego szacunku lub takie, które w człowieku, osłabionym przez grzech pierworodny, mogłyby łatwo wzbudzić niskie pożądania” (DSP 7). Są to konkretne wskazania dotyczące doboru repertuaru, czyli czy służy przekazywaniu dobra i piękna, aby dzięki temu odbiorcy mogli wzrastać w świecie wartości moralnych. W tym samym dokumencie możemy odnaleźć również uwagę skierowaną do młodzieży, aby starali się głębiej zrozumieć to co oglądają, przez dyskusję z wychowawcami czy ludźmi doświadczonymi, by dokonywać właściwej oceny prezentowanych treści (por. DSP 10).

W obowiązującej jeszcze Podstawie programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce z roku 2010, zaproponowane zostały między innymi metody nauczania takie jak: inscenizacja, drama oraz przedstawienie ról, czyli różne metody parateatralne, aby pomóc w „rozbudzaniu i rozwoju zainteresowań zagadnieniami religijnymi”¹⁷.

Przedstawienie sceniczne jako jedna z form pracy z tekstem biblijnym według Antoniego Długosza „przez utożsamianie się z postaciami biblijnymi daje możliwość osobistego

¹⁵ Por. R. Chrzanowska, *Teatr w służbie katechizacji*, Kraków 2017, s. 119.

¹⁶ Por. R. Chrzanowska, *Teatr w służbie katechizacji*, Kraków 2017, s. 119-120.

¹⁷ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2010, s. 32.

spotkania się ze słowem Bożym. Dzięki temu pozwala w nowy sposób odkrywać wydarzenia biblijne, nadając im nowy aspekt egzystencjalny”¹⁸.

Natomiast Stanisław Kulpaczyński podkreśla znaczenie tej metody ponieważ jest ona „sposobem interakcyjnego odczytywania Biblii”. Jej przebieg opisuje w następujący sposób: odczytanie tekstu biblijnego, przedstawienie go w formie krótkiej scenki, omówienie fragmentu z pozycji „grających” i „obserwujących”, zwrócenie uwagi na kontekst religijny i życiowy postaci biblijnych. Według niego celem tej metody nie jest samo odczytanie i przedstawienie sceny biblijnej, ale „osobiste wypełnienie danej roli i wyższe, wspólne i bardzo refleksyjne przyswojenie treści przez uczestników” i przez właśnie taką analizę tekstu jesteśmy w stanie doświadczyć „biblijnego świadectwa wiary”¹⁹.

Ciekawa jest natomiast uwaga Zbigniewa Marka, który zwraca uwagę na to, aby podczas odgrywania scen biblijnych w czasie katechezy nie odgrywać roli Chrystusa, ponieważ może to prowadzić do umniejszenia znaczenia Jego osoby²⁰.

Fundamentalnymi zasadami, jakimi należy się kierować kiedy decydujemy się na inscenizację podczas lekcji religii powinny być: prostota, umowność, skrót, oddziaływanie na wyobraźnię, symbolika²¹. Głównym celem nie jest tutaj wierne i szczegółowe odtworzenie wydarzeń, lecz wychowanie podopiecznych do podejmowania dojrzałych decyzji, do zrozumienia motywów, jakimi kierują się ludzie, gdy dokonują wyborów.

W tym względzie, kiedy korzystamy z metody inscenizacji w pracy z młodzieżą należy zmotywować ich do analizy przedstawienia, charakterystyki postaci, wyborów moralnych. Z kolei wykorzystując tę metodę w klasach młodszych, ma ona bardziej wymiar zabawy, która ma rozbudzić wyobraźnię dzieci oraz kształtowanie ich w sferze religijności²².

¹⁸ Por. A. Długosz, *Jak przygotować i oceniać katechezę*, Częstochowa 1997, s. 91.

¹⁹ Por. S. Kulpaczyński, *Wybrane metody i ich możliwości aktywizowania katechezy*, „*Katecheta*” 8 (1998), s. 8–9.

²⁰ Por. Z. Marek, *O korzystaniu z Pisma Świętego w głoszeniu orędzia zbawczego*, „*Horyzonty Wiary*” 6 (1995), s. 59.

²¹ Por. R. Podpora, *Pomoce audiowizualne w katechezie*, Lublin 1997, s. 42.

²² Por. R. Chrzanowska, *Teatr w służbie katechizacji*, Kraków 2017, s. 126.